

Економічна стійкість та адаптаційні механізми підприємств харчової промисловості в умовах глобальних ринкових трансформацій

Нікулін Андрій Сергійович

Опубліковано	Секція	УДК
30.11.2023	Соціальні та поведінкові науки	330.46:004.94

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15564363>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Статтю присвячено обґрунтуванню теоретичних засад формування економічної стійкості підприємств харчової промисловості та визначенню ефективних адаптаційних механізмів, які здатні забезпечити їх конкурентоспроможність і розвиток в умовах глобальних ринкових трансформацій. Для досягнення *мети* дослідження використано методи критичного аналізу наукових джерел, синтезу, графічного представлення даних, а також наукового абстрагування. Зазначено, що економічна стійкість підприємства є багатоаспектним поняттям, яка визначає його здатність ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні дестабілізаційні фактори шляхом раціонального застосування своїх ресурсів і своєчасної реалізації економічного потенціалу з метою збереження та посилення конкурентних позицій на ринку. У межах цього дослідження визначено адаптаційні механізми трансформації харчової промисловості, які є відповіддю на глобальні виклики та зміни ринкового середовища, а саме: впровадження стратегічного планування на основі форсайту, активного використання інновацій і цифрових технологій, диверсифікації ринків збуту, оптимізації ланцюгів постачання та орієнтації на сталий розвиток. Зазначені напрями мають стати основою для формування ефективних управлінських рішень та довгострокового підвищення конкурентоспроможності підприємств харчової галузі в умовах постійних змін. Отримані результати можуть бути використані як методологічна база для подальших наукових досліджень та розроблення прикладних стратегій розвитку вітчизняних підприємств харчової галузі.

Ключові слова: стратегічне планування, форсайт, інноваційний розвиток, цифровізація виробництва, автоматизація процесів, продовольча безпека, сталий розвиток.

Economic Resilience and Adaptive Mechanisms of Food Industry Enterprises under Global Market Transformations

Abstract. The article is devoted to substantiating the theoretical foundations of economic stability in food industry enterprises and identifying effective adaptation mechanisms that can

ensure their competitiveness and development in the context of global market transformations. To achieve the *goal of the study*, methods of critical analysis of scientific sources, synthesis, graphical representation of data, and scientific abstraction were used. It is noted that the economic stability of an enterprise is a multifaceted concept that determines its ability to respond effectively to external and internal destabilising factors through the rational use of its resources and the timely realisation of its economic potential in order to maintain and strengthen its competitive position in the market. It is also noted that over the past 30 years, the food industry in Ukraine has undergone a difficult but positive transformation. New enterprises have appeared in the industry, modern technologies have been introduced, production volumes have increased, and product quality has improved. Organic and environmentally friendly products have become widespread. However, in the current context of global instability and transformational changes in international markets, the food industry faces certain challenges. In this context, the ability of enterprises in the industry to maintain and restore economic stability, adapt business models to new conditions and implement innovative approaches to resource management is becoming a key factor in their survival and further development. The main challenges for food industry enterprises in the current conditions are: the consequences of war, in particular the destruction of infrastructure and disruption of logistics; energy instability and rising resource costs; high inflation and declining purchasing power of the population; transformation of consumer preferences in favour of healthy and organic products; the need for technological modernisation and digitalisation; adaptation to international quality standards in the context of European integration. This study identifies adaptation mechanisms for the transformation of the food industry in response to global challenges and changes in the market environment, namely the introduction of strategic planning based on foresight, the active use of innovation and digital technologies, the diversification of sales markets, the optimisation of supply chains and a focus on sustainable development. These areas should form the basis for effective management decisions and long-term improvement of the competitiveness of food industry enterprises in a constantly changing environment.

Practical significance of the work. The results obtained can be used as a methodological basis for further scientific research and the development of applied strategies for the development of domestic enterprises in the food industry.

Keywords: strategic planning, foresight, innovative development, digitalisation of production, process automation, food security, sustainable development.

Вступ

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних трансформацій, спричинених геополітичними конфліктами, пандеміями, змінами клімату, порушенням логістичних ланцюгів та цифровою трансформацією економіки, підприємства харчової промисловості стикаються з безпрецедентними викликами. Відсутність передбачуваності на ринках, коливання цін на сировину, зміна споживчих уподобань, зростання регуляторного тиску, а також необхідність дотримання стандартів сталого розвитку створюють загрози для стабільного функціонування та розвитку галузі.

Харчова промисловість як один із ключових секторів економіки особливо чутливо реагує на зовнішні тригери, адже забезпечує базові потреби населення та формує продовольчу безпеку держави. Водночас її підприємства мають бути спроможними

швидко адаптуватися до змін, забезпечуючи економічну стійкість, конкурентоспроможність та інноваційність.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, низка питань, пов'язаних із системним забезпеченням економічної стійкості підприємств харчової промисловості в умовах мінливого глобального середовища, досі залишається недостатньо дослідженою. Особливого значення набуває вивчення адаптаційних інструментів, які дають змогу підприємствам своєчасно реагувати на зовнішні виклики, змінювати бізнес-моделі, вдосконалювати управлінські процеси та забезпечувати свою конкурентоспроможність і стабільність.

З огляду на це актуальним є наукове обґрунтування ефективних підходів до підвищення економічної стійкості підприємств харчової промисловості, а також розроблення результативних механізмів адаптації, здатних гарантувати їх сталий розвиток в умовах глобальних змін ринкового середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика забезпечення економічної стійкості підприємств харчової галузі в умовах кризових явищ і високої ринкової турбулентності активно розглядається в працях як українських, так і зарубіжних дослідників. У фокусі більшості з них – необхідність адаптації до нових викликів, запровадження інновацій та посилення стратегічного планування. Зокрема, В. Гавран, Р. Кальмук [1] та О. Ястремська [2] розглядають економічну стійкість як критичну передумову інноваційного розвитку підприємств та наголошують на важливості формування відповідної моделі управління для забезпечення конкурентоспроможності підприємств. К. Козак [3] розкрила методологічні підходи до теорії адаптації підприємств, зосередивши увагу на міждисциплінарному аналізі цього явища. Адаптація, за її визначенням, є процесом пристосування внутрішніх характеристик підприємства до вимог динамічного зовнішнього середовища з використанням організаційно-економічних і соціальних регуляторів з метою забезпечення стійкого функціонування в довгостроковій перспективі. Також дослідниця проаналізувала структуру детермінант адаптаційного потенціалу підприємств, акцентуючи на щораз більшому значенні такого чинника, як тип ринкової структури, в якій функціонує суб'єкт господарювання. Окрема увага приділяється трансформаційним процесам у харчовій промисловості. Зокрема, в роботі В. Карковської та Ю. Дзюрах [4] висвітлено управлінські аспекти цифрової трансформації харчової промисловості, де окреслено потенціал цифрових рішень для підвищення продуктивності, контролю якості та прозорості ланцюгів постачання. Н. Хомюк та О. Солтис [5] аналізують перспективи розвитку харчової галузі на засадах сталості та інклюзивності, підкреслюючи важливість екологізації та орієнтації на соціальну відповідальність. Подібну тематику порушено і в роботі Olajide Ojo O. [6], де досліджено потенціал технологій Індустрії 4.0 для забезпечення сталого розвитку ланцюгів постачання в харчовому секторі.

Отже, аналіз наукових джерел демонструє все більшу увагу дослідників до питань забезпечення економічної стійкості підприємств харчової промисловості в умовах глобальних ринкових трансформацій. Разом із тим залишається низка питань, що потребують комплексного підходу до формування адаптаційних механізмів, здатних урахувати специфіку функціонування підприємств у кризових умовах, особливо в умовах війни, енергетичної нестабільності та логістичних викликів.

Мета нашої статті: обґрунтувати теоретичні засади формування економічної стійкості підприємств харчової промисловості та визначити ефективні адаптаційні механізми, здатні забезпечити їх конкурентоспроможність і розвиток в умовах глобальних ринкових трансформацій.

Завдання дослідження:

- 1) розглянути поняття економічної стійкості та адаптації підприємств;
- 2) описати ключові виклики для підприємств харчової промисловості в умовах глобальних трансформацій;
- 3) обґрунтувати адаптаційні механізми забезпечення економічної стійкості.

Матеріали та методи

Для досягнення поставленої мети дослідження було використано такі методи: критичний аналіз наукової літератури (для виявлення сучасних підходів до забезпечення економічної стійкості підприємств та систематизації наукових поглядів щодо адаптаційних механізмів), метод синтезу (для об'єднання різних теоретичних підходів та формулювання комплексного бачення стратегій адаптації підприємств до глобальних ринкових трансформацій), графічний метод (для візуалізації даних), метод наукового абстрагування (для формулювання загальних тенденцій і перспектив розвитку підприємств у контексті глобалізації та нестабільності ринку).

Результати

На сучасному етапі світова економіка переживає динамічні та складно прогнозовані трансформації, які охоплюють усі сфери господарської діяльності. Харчова промисловість як одна з провідних галузей функціонує в середовищі, що є особливо вразливим до таких змін. Глобалізація, стрімкий технологічний прогрес, зміни клімату, посилення екологічних вимог, трансформація споживчих переваг, а також геополітичні чинники створюють нові виклики та можливості для розвитку цієї галузі. У таких умовах забезпечення економічної стійкості та здатності до швидкої адаптації стає першочерговим завданням для кожного підприємства харчової промисловості.

1. Теоретичні основи економічної стійкості та адаптації підприємств.

Економічна стійкість підприємства є багатоаспектним поняттям, яка визначає його здатність ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні дестабілізаційні фактори шляхом раціонального застосування ресурсів і своєчасної реалізації свого економічного потенціалу з метою збереження та посилення конкурентних позицій на ринку [1, с. 7].

Економічна стійкість підприємства ґрунтується на взаємодії низки важливих компонентів, серед яких фінансовий, виробничий, кадровий, організаційний, маркетинговий, соціальний, екологічний, інвестиційний та інноваційний складники. Забезпечення такої стійкості має спиратися на низку фундаментальних принципів (рис. 1).

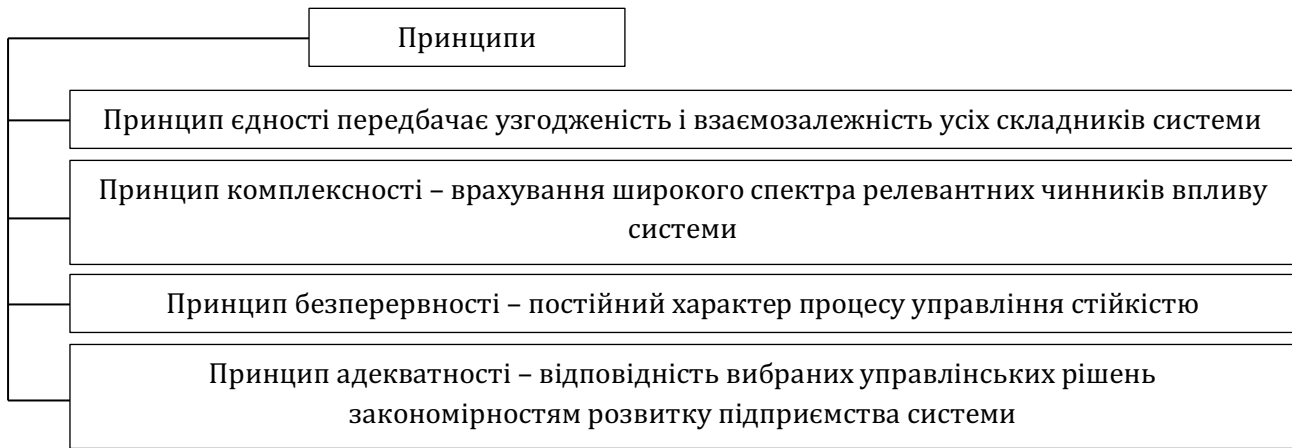

Рис.1. Основні принципи економічної стійкості підприємства

Джерело: [2, с. 228].

Особливого значення питання економічної стійкості набувають у контексті підприємств харчової промисловості, яка є однією з провідних галузей економіки України. Саме ця сфера не лише задовольняє внутрішні потреби, а й експортує харчові продукти на світові ринки, формуючи значну частину валютних надходжень і посилюючи продовольчу безпеку держави [5, с. 142].

Упродовж 1990–2023 років харчова промисловість України пройшла складний, але позитивний шлях трансформації. У галузі з'явилися нові підприємства, впроваджено сучасні технології, відбулося зростання обсягів виробництва та покращення якості продукції. Значного поширення набули органічні та екологічно чисті продукти. Однак у сучасних умовах глобальної нестабільності та трансформаційних змін на міжнародних ринках харчова промисловість стикається з певними викликами: від логістичних труднощів і дефіциту сировини до зміни споживчих уподобань та зростання енергетичних витрат. У цьому контексті здатність підприємств галузі зберігати та відновлювати економічну стійкість, адаптувати бізнес-моделі до нових умов і впроваджувати інноваційні підходи до управління ресурсами стає ключовим чинником їх виживання і подальшого розвитку.

Адаптація в соціально-економічному середовищі – це процес узгодження внутрішніх характеристик підприємства з динамічними вимогами зовнішнього середовища. Цей процес ґрунтується на використанні організаційно-економічних та соціальних регуляторів з метою забезпечення стабільного функціонування підприємства в довгостроковій перспективі [3, с. 32].

Основними напрямками адаптації можуть бути:

– пристосування – комплексна перебудова всіх елементів, підсистем і ресурсів підприємства відповідно до нових умов функціонування;

– асиміляція – трансформація зовнішнього середовища під внутрішні особливості системи, що дозволяє створити сприятливі або хоча б нейтральні умови для діяльності [3, с. 33].

2. Ключові виклики для підприємств харчової промисловості в умовах глобальних трансформацій:

✓ *Наслідки війни.* Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну, що розпочалося в лютому 2022 року, стало найбільш руйнівним чинником для української харчової промисловості.

Згідно з аналізом загроз, проведеним Національним інститутом стратегічних досліджень, серед 50 найактуальніших викликів економічній безпеці України продовольча безпека становить 14% загального обсягу виявлених загроз (рис. 2), що підкреслює її стратегічну важливість в умовах сучасної нестабільності.

Порушення логістичних ланцюгів значно ускладнило процес постачання як сировини, так і готової продукції, що негативно вплинуло на ефективність виробництва і спроможність підприємств вчасно виконувати замовлення. Заблоковані морські маршрути істотно звузили експортний потенціал, що є надзвичайно важливим для українських компаній, орієнтованих на міжнародні ринки. У деяких регіонах країни виробничі об'єкти зазнали серйозних пошкоджень, що спричинило значні фінансові втрати для підприємств харчової галузі.

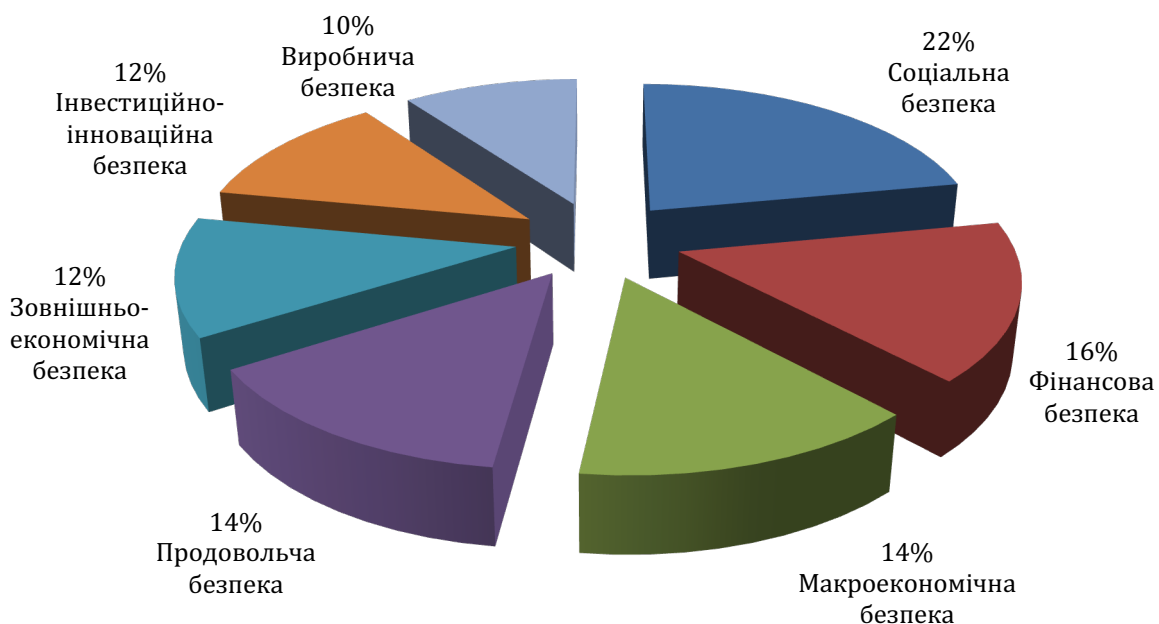

Рис. 2. Співвідношення основних загроз економічній безпеці України

Джерело: [7]

Згідно з дослідженням Американської торгової палати, проведеним у квітні 2022 року, в Україні повноцінно функціонували 41% підприємств, тоді як ще 50% продовжували діяльність в умовах обмежень. Водночас ці дані не є вичерпними, оскільки охоплюють лише членів торгової палати. Зокрема, тільки 29% її учасників здійснили внутрішню релокацію, а 19% – перемістили бізнес за кордон [8]. На момент проведення дослідження державною програмою релокації з територій активних бойових дій скористалося близько 500 підприємств, що становило лише половину від кількості охочих. Водночас позитивним є той факт, що понад 300 із цих релокованих суб'єктів господарювання вже відновили свою діяльність на новому місці.

- *Енергетична безпека та зростання витрат.* Енергетична криза та високі ціни на енергоносії становлять серйозну загрозу для рентабельності харчових підприємств, які є енергоємними. Зростання цін на газ, електроенергію та паливо прямо

впливає на собівартість виробництва, знижуючи конкурентоспроможність української продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

✓ Крім того, підвищення цін на пальне та добрива спричинило зростання собівартості сільськогосподарської сировини, що своєю чергою призвело до стрімкого зростання споживчих цін на харчові продукти. За даними на грудень 2022 року порівняно з аналогічним періодом попереднього року, спостерігалось зростання цін на хліб і хлібопродукти на 30,3%, макаронні вироби – на 27,9%, м'ясо – на 24,6%, рибу – на 45,8%, молоко – на 18,7%, яйця – на 76,6%, овочі – на 51,8%, фрукти – на 73,8%, цукор – на 31% тощо. Така динаміка значно знизилася економічну доступність продуктів харчування для населення та призвела до збільшення частки витрат на продукти у структурі сукупних витрат домогосподарств, що негативно впливає як на добробут населення, так і на внутрішній споживчий попит [9, с. 21].

✓ *Зростання інфляції та зниження купівельної спроможності.* Високий рівень інфляції, спричинений війною, глобальними економічними чинниками та порушенням ланцюгів поставок, призвів до значного зростання цін на сировину, матеріали та енергоносії.

За інформацією Державної служби статистики України, рівень інфляції у 2022 році досяг 26,6%, тоді як у жовтні 2023 року споживча інфляція в річному обчисленні знизилася до 5,3% [10]. Проте, кумулятивний ефект двох років високої інфляції значно знизив купівельну спроможність населення. Це змушує підприємства балансувати між збереженням прибутковості та доступністю продукції для споживачів, часто вдаючись до зменшення розміру упаковки або використання більш дешевих інгредієнтів.

✓ *Зміни у споживчих перевагах та поведінці.* У сучасних умовах відбуваються суттєві зміни в споживчих перевагах та поведінці, що значною мірою впливає на діяльність підприємств харчової промисловості. Спостерігається зростання попиту на здорову їжу та екологічно чисті продукти.

Упродовж останніх років український ринок споживання органічної продукції суттєво розширив свій асортимент. Це стало можливим завдяки збільшеному попиту з боку споживачів та активному проникненню органічних товарів у великі роздрібні мережі. Найбільш популярними серед органічної продукції залишаються молочні вироби, овочі, фрукти, гриби, зернові культури, крупи, борошно, насіння, соки, різноманітні напої, макарони, консервована продукція, яйця, м'ясні продукти, рослинні олії, спеції, цукор, хлібобулочні вироби, мед, шоколад та чай [11].

Ці тенденції узгоджуються з пріоритетами державної політики. Відповідно до Національної економічної стратегії на період до 2030 року, площі з органічним статусом в Україні мають досягти не менше 3% від загальної площі сільськогосподарських угідь, що становить близько 1,26 млн га. У разі досягнення таких показників Україна ввійде до переліку країн із найбільшими площами органічних земель у світі та, зокрема, в Європі [12].

✓ *Технологічна модернізація та цифровізація.* Впровадження нових технологій дозволяє оптимізувати процеси, покращити якість продукції, знизити витрати. Однак це вимагає значних інвестицій та кваліфікованого персоналу.

Варто також зазначити, що через війну інвестиції в технології сповільнилися, але потреба в них зросла. Підприємства, що постраждали від руйнувань, змушені відбудовувати виробництво, інтегруючи сучасніші рішення. Війна прискорила перехід

на віддалені форми управління та використання цифрових інструментів для оптимізації процесів та відстеження логістики. Однак, бракує кваліфікованих кадрів для роботи з новими технологіями.

Адаптація до міжнародних стандартів та євроінтеграція. Курс України на євроінтеграцію вимагає від підприємств харчової промисловості приведення виробничих процесів та стандартів якості у відповідність до вимог Європейського Союзу (ЄС). Це стосується систем управління якістю (НАССР, ISO 22000), екологічних стандартів, вимог до маркування продукції та безпеки харчових продуктів. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства, кількість українських підприємств, що мають дозвіл на експорт продукції тваринного походження до ЄС, поступово зростає, хоча процес є складним та вимагає значних інвестицій. Інвестиції в модернізацію обладнання та впровадження нових технологій є критично важливими для виходу на європейські ринки та посилення конкурентоспроможності.

Отже, вітчизняна харчова промисловість перебуває в епіцентрі глобальних трансформацій, які вимагають від неї безперервної адаптації та стійкості

3. Адаптаційні механізми забезпечення економічної стійкості.

Для ефективної відповіді на виклики, що постають перед підприємствами харчової промисловості, доцільно використовувати наступні адаптаційні механізми:

1. Стратегічне планування та форсайт. У широкому розумінні форсайт – це система методів експертного оцінювання стратегічних напрямів соціально-економічного та інноваційного розвитку, що дозволяє виявляти потенційні технологічні прориви, здатні суттєво вплинути на розвиток суспільства в середньо- і довгостроковій перспективі [13, с. 130].

Форсайт розглядається не стільки як окремий метод, скільки як складна технологія, що передбачає багатоетапну й багатоаспектну організацію взаємодії експертних груп, які представляють різні сфери суспільної діяльності. Така взаємодія має на меті визначення стратегічних пріоритетів розвитку об'єкта дослідження з орієнтацією на досягнення бажаного майбутнього [13 с. 129].

Форсайт створює умови для комунікації між усіма зацікавленими сторонами – від державних органів до бізнесу – та сприяє формуванню колективного бачення майбутнього, що своєю чергою допомагає підприємствам харчової галузі адаптуватися до нестабільного середовища. Завдяки форсайт-підходам харчові підприємства можуть виявляти нові ринкові можливості, оцінювати потенційні загрози на ранніх етапах і розробляти стратегії дій на випередження [14].

2. Інноваційний розвиток та R&D. Активне впровадження інновацій у виробничі процеси, розробка нових видів продукції, вдосконалення рецептур та упаковки. Інвестиції в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (R&D) – це запорука довгострокової конкурентоспроможності.

3. Цифровізація та автоматизація. У сучасних умовах нестабільного ринкового середовища ключовим фактором забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємств харчової промисловості стає впровадження

цифрових технологій на всіх етапах виробничого циклу – від управління сировиною до логістики та збуту.

Автоматизація процесів дозволяє оптимізувати використання ресурсів, знизити собівартість продукції, підвищити ефективність управління та мінімізувати вплив «людського фактора». Водночас адаптація підприємств не повинна обмежуватися лише управлінськими чи маркетинговими інструментами. Вона має ґрунтуватися на впровадженні сучасних технологічних рішень, таких як переналаштування виробничих ліній, модернізація обладнання, застосування інтелектуальних систем контролю (SCADA), IoT-технологій і цифрових двійників. Це забезпечує гнучкість, ефективність і безперервність виробничих процесів.

Ключову роль у цьому процесі відіграє рівень автоматизації виробництва, якість контролю продукції та здатність підприємства оперативно впроваджувати гнучкі технічні рішення. Відтак, значно зростає роль інженерів-технологів і інженерів-механіків, які повинні володіти сучасними компетентностями в галузях механіки, автоматизації, штучного інтелекту та управління виробничими процесами.

Попри те, що підприємства харчової промисловості традиційно впроваджують інноваційні технології повільніше, ніж в інших галузях, нині вони демонструють готовність до інтеграції сучасних рішень, зокрема штучного інтелекту, машинного навчання та автоматизації. Використання таких технологій сприяє зниженню кількості помилок, скороченню харчових втрат, удосконаленню логістичних ланцюгів, усуненню виробничих «вузьких місць» і підвищенню рівня задоволеності клієнтів.

З огляду на це суттєво зростає потреба в постійному підвищенні кваліфікації працівників. Для повноцінного використання цифрових інструментів потрібен висококваліфікований персонал із міждисциплінарними компетентностями, здатний працювати в умовах цифрових трансформацій, застосовувати інноваційні виробничі підходи та ефективно оперувати технологіями, тісно пов'язаними з комп'ютерними науками.

Задоволення поточних і прогнозованих потреб у навичках є першим етапом формування ефективної кадрової стратегії. Далі необхідно розробити комплекс заходів для подолання розривів між вимогами робочих місць та реальними компетенціями персоналу. Така стратегія має включати не лише залучення нових фахівців, а й системну перекваліфікацію чинного персоналу через сучасні освітні програми, курси підвищення кваліфікації, цифрове навчання та перепроектування робочих процесів відповідно до нових реалій.

4. Диверсифікація виробництва та ринків збуту. Розширення асортименту продукції, вихід на нові ринки (як географічні, так і нішеві), розвиток нових каналів продажів (наприклад, електронна комерція) дозволить знизити залежність від одного виду продукції чи ринку.

5. Оптимізація ланцюгів поставок та управління якістю та безпекою продукції. Перегляд та зміцнення ланцюгів поставок, пошук альтернативних постачальників, впровадження систем управління ризиками (наприклад, створення резервних запасів, страхування). Особливо актуальною є стратегія «від ферми до виделки», що забезпечує простежуваність і контроль якості на всіх етапах.

Стратегія «Від ферми до виделки», започаткована Європейською комісією у 2020 році, є комплексним планом формування більш стійкої та здорової системи харчування

в Європі. Вона передбачає скорочення використання пестицидів, упровадження екологічних практик у сільському господарстві, зменшення обсягів харчових відходів, удосконалення маркування продуктів і підвищення обізнаності споживачів. Також стратегія акцентує увагу на розвитку коротких ланцюгів постачання, поліпшенні умов утримання тварин і впровадженні екологічно безпечної упаковки для харчових продуктів [15].

Водночас важливо впроваджувати міжнародні стандарти якості та безпеки харчових продуктів (як-от ISO, HACCP, FSSC), що забезпечують відповідність нормативним вимогам і підвищують довіру споживачів до продукції. Постійний моніторинг та контроль безпечності дозволяють ефективно реагувати на потенційні ризики і підтримувати високий рівень якості на всіх етапах виробництва та дистрибуції.

6. Сталий розвиток та корпоративна соціальна відповідальність (КСВ). Впровадження екологічно відповідальних практик, раціональне використання ресурсів, зменшення відходів, участь у соціальних програмах. Це не лише покращує імідж компанії, але й відповідає очікуванням сучасного суспільства.

У контексті глобалізації та все більшої нестабільності ринку перспективи розвитку підприємств харчової промисловості тісно пов'язані з їх здатністю до адаптації, інноваційності та стратегічної гнучкості. В умовах посилення конкуренції, збоїв у ланцюгах постачання, кліматичних змін і динамічних перетворень споживчих уподобань підприємства мають переорієнтуватись на сталі бізнес-моделі, цифрову трансформацію та впровадження екологічно безпечних практик. Переваги отримують ті компанії, які здатні оперативно реагувати на виклики, використовувати форсайт для прогнозування майбутніх тенденцій, впроваджувати міжнародні стандарти якості та розвивати короткі й локалізовані ланцюги постачання. У перспективі це сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності, зміцненню економічної стійкості та формуванню позитивного іміджу на глобальному ринку.

Висновки

В умовах глобальних ринкових трансформацій економічна стійкість підприємств харчової промисловості стає ключовим чинником для гарантування продовольчої безпеки держави, підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному ринку та досягнення сталого соціально-економічного розвитку. З огляду на актуальні виклики – від геополітичної напруженості до трансформації споживчих преференцій і порушень логістичних ланцюгів – можна стверджувати, що ефективне функціонування в умовах підвищеної нестабільності здатні забезпечити лише ті підприємства, які демонструють високий рівень адаптивності та орієнтовані на інноваційний розвиток.

Основними чинниками економічної стійкості виступають гнучкість виробничих процесів, ефективне антикризове управління, диверсифікація каналів постачання та збуту, цифровізація діяльності, впровадження принципів сталого розвитку та екологічної відповідальності. Водночас адаптаційні механізми мають включати стратегічне прогнозування, інвестиції в технології, розширення зовнішньоекономічної діяльності, розвиток кадрового потенціалу та партнерських мереж.

Підприємства харчової промисловості, які здатні не лише реагувати на зміни, а й проактивно їх передбачати, формують нову модель господарювання, що базується на

стійкості, інноваціях та адаптивності. Отже, зміцнення економічної стійкості в умовах глобальних трансформацій має стати пріоритетом стратегічного розвитку галузі.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення впливу токенизації на традиційні фінансові системи й макроекономічні процеси.

Список використаних джерел

1. Гавран В., Кальмук Р. Економічна стійкість як передумова забезпечення інноваційного розвитку підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Проблеми економіки та управління*. 2021. Т. 5, № 2. С. 1-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPP_2021_5_2_3 (дата звернення: 19.08.2023).
2. Ястремська О. М., Ястремська О. О. Поняття економічної стійкості підприємства та її кількісне оцінювання. *Бізнес Інформ*. 2020. №11. С. 220–230. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-220-230>
3. Козак К. Б. Механізми адаптації підприємств агропромислового виробництва до сталого економічного розвитку. *Економічний простір*. 2020. №162. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/162-5>
4. Карковська В.Я., Дзюрах Ю.М. Цифрова трансформація харчової промисловості: управлінський аспект. *Журнал «Наукові інновації та передові технології»*. 2023. №4(18). С. 66–78. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4\(18\)-66-78](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-4(18)-66-78)
5. Хомюк Н., Солтис О. Харчова промисловість в Україні: тенденції та перспективи розвитку на засадах сталості та інклюзивності. *Сталий розвиток економіки*. 2023. №1(46). С. 141–148. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2023-46-20>
6. Olajide Ojo O., Shah S., Coutroubis A. Torres Jiménez M., Munoz Ocana Y. Potential Impact of Industry 4.0 in Sustainable Food Supply Chain Environment. *Proceedings of the IEEE International Conference on Technology Management, Operations and Decisions (ICTMOD)*. Marrakech, Morocco, 21–23 November. 2018. P. 1–11. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/301021759.pdf> (дата звернення: 19.08.2023).
7. Актуальні виклики та загрози економічній безпеці України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-05/executive-1.pdf> (дата звернення: 18.08.2023).
8. Результати останнього опитування Палати – 87% компаній-членів готові активно долучатися до відбудови економіки України після війни. 19 квітня 2022 року. URL: <https://chamber.ua/ua/news/rezultaty-ostannoho-opytuvannia-palaty-87-kompaniy-chleniv-hotovi-aktyvno-doluchatysia-do-vidbudovy-ekonomiky-ukrainy-pislia-viyny/> (дата звернення: 19.08.2023)
9. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан, Л. А. Жураковська] ; за ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 49 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04>
10. Державна служба статистики України. Індекси споживчих цін. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.08.2023).
11. Негода Ю., Гузь, М. Ринок органічної продукції в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-34>

12. Україна разом із ЄС відзначила Органічний день. Міністерство аграрної політики та продовольства України, 2022. URL: <https://minagro.gov.ua/news/ukrayina-razom-iz-yes-vidznachila-organichnij-den> (дата звернення: 19.10.2023).
13. Кузнєцова Л. І., Білоцерківець О. Г. Форсайт в Україні: проблеми організації в контексті світової практики. *Економіка і прогнозування*. 2021. № 1. С. 127–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2021_1_8 (дата звернення: 19.08.2023).
14. Пархоменко-Куцевіл О. Форсайт у системі державного управління у сфері охорони здоров'я України в умовах пандемії : теоретичні засади. *Науковий вісник : Державне управління*. 2022. № 1(11). С. 166-185. DOI : [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-166-186](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-166-186)
15. Доусон Д. Стратегія «Від ферми до виделки» критикується напередодні виборів у Європарламент у 2024 році. *Olive Oil Time* 27 березня 2023. URL: <https://uk.oliveoiltimes.com/business/farm-to-fork-strategy-under-fire-ahead-of-european-elections-in-2024/117967> (дата звернення: 18.08.2023).